

Розділ VI. Музейна справа

*Андрій СОВА,
м. Львів*

ІВАН БОБЕРСЬКИЙ ТА ПЕРШИЙ КРАЄВИЙ ЗДВИГ: ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СВІТЛИН З БРОДІВСЬКОГО ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Серед визначних українських діячів першої половини ХХ ст. можна виокремити постать Івана Боберського. Він відомий як громадський, культурно-просвітній, військовий та політичний діяч, педагог, журналіст, організатор, теоретик, практик та фундатор у царині тіловиховання та спорту¹. Вивчаючи біографію Івана Боберського, вдалося відшукати чимало світлин (фотографій), які ілюструють його життєвий шлях. Вони відклалися у фондах українських та закордонних архівів, музеїв та бібліотек, а також зберігаються у приватних збірках і колекціях. Особливу увагу привертають світлини, які містяться у Бродівському історико-краєзнавчому музеї.

З огляду на те, що чимало фактів з біографії Івана Боберського подаються з помилками, перекрученнями або відсутні у довідкових виданнях, які вийшли в Україні та закордоном, нижче подаю основні віхи життя цієї видатної постаті української історії.

Отож, Іван Боберський народився 14 серпня 1873 р. у селі Доброгостів на Дрогобиччині в багатодітній священичій родині (батько – о. Микола Боберський, мати – Анна-Домініка з родини Козаневич). У 1873–1887 рр. – проживав з родиною у селах Доброгостів на Дрогобиччині (1873-1874), Завадка на Турківщині (1874-1876), Криниця на Дрогобиччині (1876), Гординя на Самбірщині (1876), Стрільбиці на Старосамбірщині (1876-1879), Черхава на Самбірщині (1879-1883), Злоцьке біля Нового Сончу (1883-1887) на парохії батька. У 1884-1887 рр. – учень гімназії в Новому Сончі. 1887-1891 рр. – проживав з родиною у селі Ваньовичі на Самбірщині на парохії батька. У 1887-1891 рр. – учень гімназії в Самборі. У 1891-1899 рр. навчався в університетах Львова і Граца, де здобув фах учителя німецької мови і спеціаліста з фізичного виховання. У цей час вивчав досвід

національних гімнастичних систем – німецької, шведської, сокільської. У 1900-1901 рр. – учитель німецької мови і гімнастики (український відповідник руханка запропонований Іваном Боберським, тепер уроки фізичної культури) дрогобицької гімназії. Упродовж 1901-1918 рр. – учитель, а згодом і професор (1905 р.) німецької філології і гімнастики, завідувач німецькомовної бібліотеки Академічної гімназії (1901-1918) та її філії (1906-1914 рр.), жіночої учительської семінарії (1903-1905) та гімназії сестер Василянок у Львові (1906-1914). У цей період – учитель і наставник перших українських фахівців з фізичного виховання і спорту, теоретиків і практиків – Степана Гайдучка, братів Тараса і Петра Франків, Дарії Білинської (Навроцької), Оксани Федів (Суховерської), Івана Криницького, Євгена Любовича, Теодора Поліхи, Олександра Тисовського, Юрія Семютюка, Савини Сидорович та ін. Популяризатор нових видів спорту серед українців. Розробник української тіловиховної та спортивної термінології (копаний м'яч (футбол), гаківка (хокей), лещетарство (лижні перегони) та ін.). 1901 р. – вступив до українського гімнастичного товариства «Сокіл» у Львові, де з листопада обійняв посаду другого заступника голови. Упродовж 1901-1914 рр. – голова учительського кружка руханки при українському гімнастичному товаристві «Сокіл» (з 1909 р. – «Сокіл-Батько») у Львові. 1904-1914 рр. – автор перших українських теоретико-методичних праць присвячених різним аспектам фізичного виховання: «Забави і гри рухові» (1904), «Забави і гри рухові. Часть II. Вісімнадцять гор мячевих» (1905), «Забави і гри рухові. Часть III. Копаний м'яч» (1906), «Свобідні вправи. Ч. I. Вправи вільноруч Сандова» (1906), «Свобідні вправи для пожарних «Соколів»» (1908), «Прилюдні

вправи. Ч. 3. Вправи списою» (1909), «Прилюдні вправи. Ч. 4. Вправи топірцем» (1909), «Впоряд» (1909), «Забави і гри рухові. Ч. IV. Сітківка» (1909), «Свобідні вправи для пожарних соколів» (1909), «Правила до гаківки» (1910), «Лавчина і щєблівка» (1910), «Прилюдні вправи. Ч. 2. Вправи вільноруч» (1910), «Прилюдні вправи. Ч. 6. Вправи

Світлина 1 – Старшини УСС. У першому ряді зліва направо – 8-й: Іван Боберський, 9-й: Сень Горук, 10-й: Степан Шухевич, 11-й: Дмитро Вітовський. Світлина з приватної колекції, опублікована у виданні: Кагляр О., Загребя М., Смеречанський Р. Українські січові стрільці. До сторіччя утворення легіону УСС. – Київ: Логос, 2014. – С. 35.

хоруговцями» (1910), «Нові шляхи до тілесного виховання» (1911). «Примітки до прилюдних вправ. Ч. 2» (1911) є «Прилюдні вправи. Ч. 7. Вправи палицями» (1911), «Прилюдні вправи. Ч. 8. Вправи ручником» (1911), «Прорух» (1912), «Їзда на лещетах» (1912), «Перший міх сміху» (1914) та ін. У 1906 р. – засновник в Академічній гімназії у Львові Українського спортивного кружка (УСК) – першого осередку розвитку і популяризації спорту в навчальних закладах українців Галичини. У 1908 р. – співзасновник товариства «Учительська Громада». У 1908-1918 рр. – голова українського гімнастичного товариства «Сокіл» (з 1909 р. – «Сокіл-Батько») – керівного осередку українського сокільського руху. Брав участь у багатьох міжнародних форумах, зокрема 1910 р. – учасник III-го Міжнародного конгресу в Парижі, присвяченого питанням шкільної гігієни; 1912 р. – учасник з'їзду «Державного союзу вчителів середніх шкіл» Австро-Угорської імперії у Відні). 1911 р. – ініціатор створення першого спортивного товариства студентів вищих шкіл «Україна» та організації «Змаговий Союз» у Львові, натхненник створення української скаутської організації «Пласт», ініціатор та організатор викупу земельної ділянки у Львові для створення

українського руханково-спортивного майдану («Український город»), ініціатор запровадження українських національних першостей – комплексних спортивних змагань – «Запорозьких Ігрищ» (Львів, 1911 р., 1914 р.). 1911 та 1914 рр. – організатор та очільник Краєвих здвигів – українських сокільських та сокільсько-січових злетів у Львові. 1912 р. – організатор та очільник участі делегації українських соколів у Всесокільському злеті у Празі. 1909–1914 рр. – засновник і редактор українських спортивних видань – «Сокільські Вісти», «Вісти з Запорожа», «Пластовий Табор» тощо. У першій половині ХХ ст. – автор численних публікацій (підписувався також криптонімами «Оси», «Оеи», «Оей», «Б. Б.», «Бб», «І. Б-кий» тощо) в українській та іноземній періодиці, журналах,

альманахах, календарях, енциклопедіях, зокрема «Америці», «Вістях з Запорожа», «Ділі», «Життя і знання», «Народному Слові», «Свободі», «Сокільських Вістях», «Спорті», «Змагу», «Українському Соколі» тощо. В роки Першої світової війни (1914-1918 рр.) – діяльний член та скарбник Бойової управи Українських січових стрільців (з 1917 р. – Центральної управи УСС). 1914-1915 рр. – член Головної української ради. 1915-1916 рр. – член Загальної української ради. 1918-1919 рр. – референт пропаганди Письменичого відділу в Державному секретаріаті військових справ Західноукраїнської Народної Республіки. 1919-1920 р. – повноважний представник ЗУНР у США, з 1920 р. – у Канаді. 1922-1924 рр. – секретар представництва ЗУНР у Канаді. 1924-1931 рр. – керівник українського відділу корабельної компанії «Кунард» у Канаді. 1924-1947 рр. – діяльний член Товариства опіки над переселенцями імені святого Рафаїла у Канаді та Українського народного союзу. 1928 р. – востаннє відвідав Львів, де провів ряд зустрічей з діячами українських громадських організацій. 1932 р. – ініціював створення бібліотеки у Вінніпезі, яка згодом отримала назву «Канадійська бібліотека ім. Івана Боберського». 1932-1947 рр. – проживав у

словенському містечку Тржич родом з якого походила його дружина Йосифина Поллак. Там 17 серпня 1947 р. помер і похований у родинному гробівці Поллаків. Ще за життя Іван Боберський іменованний «Батьком українського тіловиховання», «Батьком українського сокільства», «Вчителем», «Провідником», «Апостолом фізичного виховання», «Тіловиховним авторитетом». Сучасники порівнювали його з засновниками національних систем фізичного виховання – шведом Пером Лінгом, англійцем Томасом Арнольдом, німцем Фрідріхом Яном, чехом Мирославом Тиршем, ініціатором відродження Олімпійських ігор сучасності – бароном П'єром де Кубертеном.

Зауважу, що Іван Боберський у роки Першої світової війни, працюючи у Бойовій Управі УСС, збирав документи, фотоматеріали та спогади про діяльність січового стрілецтва. Завдяки йому було сформовано унікальний фотоархів, який містив близько 3000 світлин з життя українських добровольців. Іван Боберський спеціально опікувався роботою й інструтував фотографів Пресової квартири. У своєму «Щоденнику» 16 жовтня 1918 р. він писав хто, де, що і за яких умов робив відповідні фотографії: «Першим світлицем в полі був Юліян Буцманюк, який студіював малярство в Кракові. Малював портрети і робив знімки. Підхоплює цікаві події дуже зручно. Прибули згодом інші світлиці: Теофіль Мойсеович, Володимир Оробець, передовсім маляр і рисовник Іванець Іван. Іванець любується в подіях, де видіти можна коні. В Коші уганяє із світлинним приладом Угрин, що придбав собі придомок «Безгрішний», бо очевидно ходить з порожніми кишнями. По-німецьки називав би ся «Habenichts», дуже пильний працівник, але сочка його приладу схибляє на світлинах лиця. Виходять постійно округлі, ситі і білі. Це мене дратує. Не люблю невірних світлин. [...] Для світлиців написав я особний правильник, щоб знали свої права й обов'язки й уміли удержати «світлинне поготів'ля». Потрібні є світлини для видавництва, щоб вої Легіону перейшли в будучі часи і дали заохоту українській молоді. Скляні плити із знімками привозили світлиці до «Босвої Управи» у Відні і побирали там через мене все, що потребували до роблення світлин.

Дотепер назбиралось понад вісімсот світлин. Один [Теофіл] Мойсеович, що дописує на плитах дату і початкові букви свого імені.

Світлина 2 – Старшини УСС. У першому ряді зліва направо – 8-й: Іван Боберський, 9-й: Сень Горук, 10-й: Степан Шухевич, 11-й: Дмитро Вітовський. Збірка світлин УСС з Бродівського історико-краєзнавчого музею.

Другі цього не роблять. Не можуть навикнути. Світлина без дня, місяця і року тратить на вартости. Знімок з дійсних боїв бракує. Тяжко наражатись на смерть ворожих куль, щоб придбати знімки з наступу свого або ворожого війська. Рукопашного бою не зловив ніхто. Треба би йти до штурму не з крісом, але з світлинним приладом. Замало масмо сміливців, а також замало малярів і письменників»². Світлини УСС, які зберігаються у Бродівському історико-краєзнавчому музею, це згодом є частина з цього архіву, до формування якого долучився Іван Боберський.

Колекція світлин українських січових стрільців, що у 1998 р. були передані до Бродівського історико-краєзнавчого музею, налічує близько 700 одиниць аматорського та професійного виконання. На думку дослідника Василя Стрільчука хронологічно ця збірка охоплює період від вересня 1914 р. до весни 1917 р., включаючи також декілька світлин 1918 р. та світлини 1950–1960-х рр., а також 140 світлин, які потребують ідентифікації³. Серед представленої колекції є 11 світлин на яких зафіксований Іван Боберський⁴. Вони вперше були опубліковані у виданнях «Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках» (Львів, 2003 р.)⁵ та «Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців» (Львів, 2004

р.)⁶. Щира подяка директорів музею Василю Стрільчуку за можливість опрацювання та публікації цих пам'яток.

Аналіз збірки світлин УСС з Бродівського історико-краєзнавчого музею показав, що не всі вони правильно ідентифіковані. Так, на

Світлина 3 – Голова українського товариства «Сокіл-Батько» Іван Боберський з почесною булавою після її вручення. Львів, вул. Руська, 20, дворик «рухівні» (спортивного залу) українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько», здогадно 10 вересня 1911 р. Світлина опублікована у виданнях «Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках» (Львів, 2003 р.) та «Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців» (Львів, 2004 р.). Збірка світлин УСС з Бродівського історико-краєзнавчого музею.

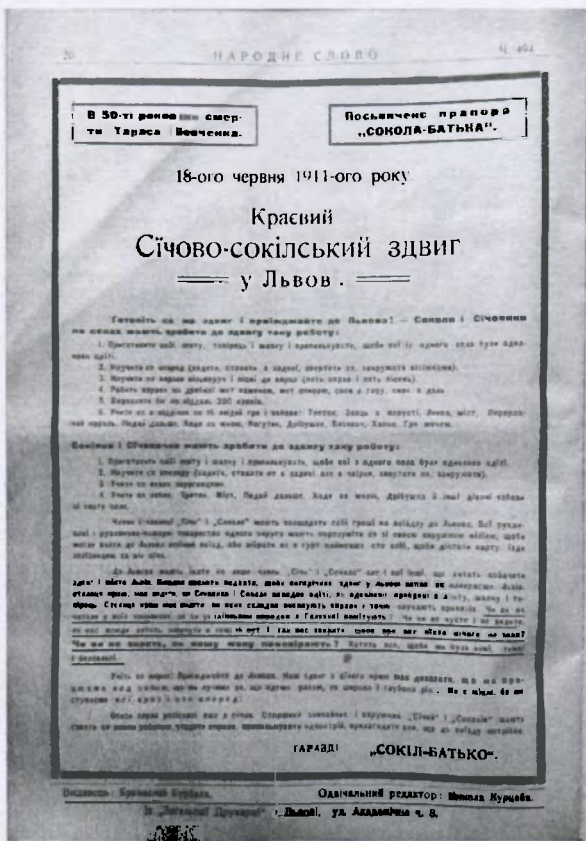
світлині 1914 р.. виконаній у Відні, є Ярема Весоловський (у підписі помилково вказаний Кирило Трильовський), Володимир Темницький, Володимир Дорошенко та Іван Боберський (читає часопис «Діло»)⁷. Більшість представлених світлин є «постановочного характеру», що підтверджується багатьма джерелами, зокрема й іншими світлинами. Наприклад, у одній із приватних колекцій в Україні зберігається

фотографія (світлина 1), яка зроблена за кілька хвилин до світлин із підписом «Старшини УСС. Дев'ятий зліва І. Боберський, біля нього С. Горук, С. Шухевич, Д. Вітовський» (світлина 2)⁸. На ній Іван Боберський (другий зліва стоїть спиною до фотографа) розставляє січових стрільців до фотографії (Світлина підписана так: «Вишкіл» підстаршин, світлина 1)⁹.

Окрема взята світлина – це більша чи менша історія, яка криється за нею. Мою увагу привернула світлина, де Іван Боберський стоїть з булавою в руці (світлина 3). У виданні «Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках» у першій збірці зазначено: «Боберський Іван (4.08.1873-17.08.1947) – четар УСС, український громадський діяч. Львів, 1914р.»¹⁰. Перше, що важливо зауважити, Іван Боберський народився 14 серпня, а не 4 серпня. Друге – неправильно встановлено рік світлин (1914 р., насправді 1911 р.). Третє – через публікацію світлин не в повному обсязі (з чотирьох сторін вона обрізана; очевидно на думку авторів так було краще для зовнішнього сприйняття) було втрачено декілька деталей, які дають можливість встановити не тільки час, а й місце, де зроблено фотографію та з якої нагоди.

Отож все по порядку. Відомо, що до Першої світової війни українським соколам вдалося організувати у Львові два грандіозні заходи: I та II Краєві здвиги (1911 р., 1914 р.) із залученням декількох тисяч осіб¹¹. Ідея проведення I Краєвого сокільського здигу назріла тоді, коли товариство «Сокіл» очолив Іван Боберський (1908 р.). Він одразу організаційно скріпив товариство, поліпшив комунікацію між центральним «гніздом» у Львові та осередками в краю. З цією метою 1909 р. активізував діяльність «централу» товариства (центрального осідку у Львові у зв'язку із цим отримав назву «Сокіл-Батько»), а для піднесення духу «соколів» виникла потреба, за чеським зразком і прикладом січових організацій Галичини, проведення масштабного, всезагального національно-культурного і руханкового сокільського заходу – «здигу». Чи не вперше це питання було обговорене 4 грудня 1909 р. на з'їзді начальників сокільських окружних товариств у Львові. Після кількох перенесень (зокрема й у зв'язку з виборами до сейму в Східній Галичині) була затверджена дата проведення (9-10 вересня 1911 р.), яка приурочувалася відзначенню 50-х роковин смерті Тараса

Світлина 4 – Заклик старшини українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько» до українців з нагоди проведення I Краєвого здви́гу, опублікований у часописі «Народне Слово». Львів, 1 квітня 1911 р.

Шевченка. 9 вересня у львівській філармонії було проведено привітальний вечір, на якому з нагоди події були виголошені доповіді й привітання українських організацій з різних країн та куточків Австро-Угорщини, що прибули на здви́г. 10 вересня, програма здви́гу передбачала три події: церемонію посвячення прапора «Сокола-Батька», похід-маніфестацію українських соколів вулицями Львова, а також показові гімнастичні вправи, ігри, забави, спортові змагання на площі «Сокола-Батька» (знаходився в районі сучасної дитячої залізниці у Стрийському парку зі сторони вул. Стрийської). Під час проведення здви́гу голові «Сокола-Батька» Іванові Боберському за активну десятилітню працю в сокілській організації¹², за козацьким звичаєм і словами: «Пануї і веди нас!», було вручено булаву, що стало свідченням його особливих заслуг і визнання громадою українського товариства «Сокіл»¹³. Перший Красивий здви́г українських соколів у Львові був широко висвітлений на шпальтах українських, польських, чеських, російських і жидівських часописів.

З нагоди I Краєвого здви́гу за участі Івана Боберського розроблено спеціальну атрибутику: плакат-афішу, листівку,

програмки, запрошення тощо. Вони мали привернути увагу, підсилити процес мобілізації і залучення української громадськості до заходу, а також подальшому суспільному розголосу від події. Ось, що з цього приводу писав член «Сокола-Батька» та соратник Івана Боберського Степан Гайдучок: «На I. здви́г 1911. р. у Львові малював афішу мистець Івасюк Микола. Помисл подав I. Боберський. Малюнок величини 80x80 см. на папері 90x120 см., виконаний в 3 красках у літографії Піллер-Наймана у Львові в 5.000 примірниках. На темно-синьому, квадратному тлі видно льва з короною, що спинається вправо на скалу. Лев і скала в рожевому обручі, на якому видніє білими буквами клич: «Злукою і роботою здобуває нарі́д свободу». В чотирьох кутах квадрату рожеві кружки на білому тлі. В горішніх кружках клич: «Все вперед», в долишніх «Всі враз». Ті два зазиви стали кличем українського сокілства. Малюнок викликає у глядача сміливість і завзяття. Під малюнком синіми буквами напис: «I. Краєвий здви́г Соколів і Січій у Львові 10. вересня 1911». Січій очевидно тих, які закладав Сокіл-Батько як свої філії, бо Січи, які стояли під

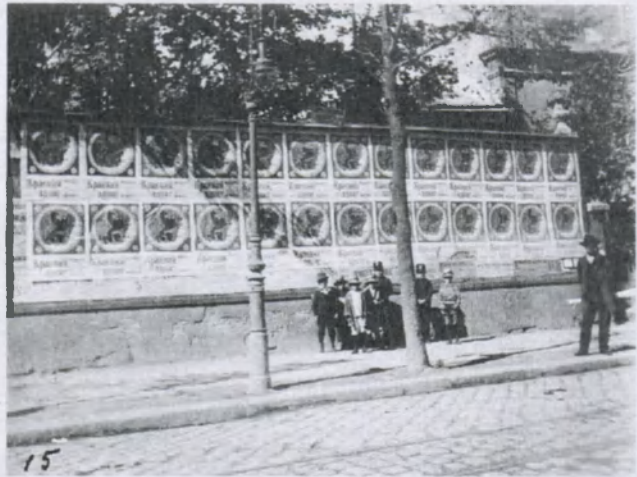

Світлина 5 – Листівка видана українським гімнастичним товариством «Сокіл-Батько» з нагоди проведення I Краєвого здвигу. Львів, 1911 р. Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

кермою Др-К.Трильовського, відказалися взяти участь в Здвизі для того, що посвячувало прапор С[окола]-Б[атька]. Яких 1.000 примірників цього афіша, відбитого на кращому папері, розіслано по здвизі на окрашу домівок читалень і сокільських гнізд. Рисунок цього льва використала Боева Управа під час світової війни до відзнаки на шапку для Українських Січових Стрільців»¹⁴. Малюнок «льва з короною, що стинається вправо на скалу» друкувався у галицькій пресі із закликом до українського громадянства на здвиг (світлина 4)¹⁵, а також був використаний на сокільській листівці (світлина 5) та плакаті-афіші (світлина 6)¹⁶.

Опираючись на все вище сказане та повертаючись до світлини, на якій зафіксований Іван Боберський (світлина 7), можна з впевненістю сказати наступне. Іван Боберський, вдягнений у сокільський однострій, тримає почесну булаву (сьогодні зберігається у фондах Львівського історичного музею), вручену йому 10 вересня на I Краєвому здвизі у Львові. За ним знаходиться брама через яку можна пройти на вул. Руську (сьогодні брама перебуває на реставрації). Ліворуч від Івана Боберського на стіні

Світлина 6 – Плакати-афіші I Краєвого здвигу, розміщені по вулиці Коперника у Львові. Вересень 1911 р. Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

Світлина 7 – Голова українського товариства «Сокіл-Батько» Іван Боберський з почесною булавою після її вручення. Львів, вул. Руська, 20, дворик «рухівні» (спортивного залу) українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько», згодом 10 вересня 1911 р. Автентична пам'ятка. Збірка світлин УСС з Бродівського історико-краєзнавчого музею.

видніється фрагмент плакату-афіші, виданого напередодні здвигу. Світлина виконана у дворіку «рухівні» (гімнастичному залі; функціонував як «осідок» львівських соколів з листопада 1906 р. до вересня 1939 рр.)

українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько» у Львові. Гімнастичний зал знаходився у будинку страхового товариства «Дністер» на першому поверсі у правому крилі по вул. Руській, 20 (тепер у цьому будинку 1-а міська комунальна поліклініка та спортивний зал Львівської обласної ради). Щодо датування світлини, можна з певністю сказати, що виконана вона або 10 вересня 1911 р., у день безпосереднього вручення почесної булави Іванові Боберському, або можливо упродовж наступних декількох днів після здвигу, але аж ніяк у 1914 р.

Отже, проведена розвідка показала, що до опрацювання давніх світлин та їх публікації потрібно підходити дуже ретельно. Кожна деталь на фотографії є надзвичайно важливою. Вона дає можливість встановити час, місце та з якої нагоди з'явилася та чи інша

фотографія. Тому при передруці давніх світлин важливо зберігати автентичність, а в тих випадках, коли треба викадрувати певний фрагмент підійти до цієї справи коректно та із відповідними знаннями. При опрацюванні невідомих світлин важливо використати всі можливі джерела: архівні документи, періодику, спогади тощо. Проаналізована пам'ятка, на якій Іван Боберський зафіксований з булавою, свідчить про те, що у збірці світлин УСС Бродівського історико-краєзнавчого музею хронологічно охоплює також роки до Першої світової війни.

Сподіваюся, що дана праця сприятиме подальшому вивченню світлин, які зберігаються у Бродівському історико-краєзнавчому музеї, що в свою чергу сприятиме поверненню забутих сторінок української історії.

Джерела та література

¹ Докладніше про Івана Боберського див.: Сова А. Професор Іван Боберський: життя, присвячене Україні (з нагоди 140-ліття від дня народження) // Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації. – Львів, 2013. – Чис. 3-4 (175-176). – С.56–58; Сова А. О. Діяльність Івана Боберського в Українській Бойовій Управі в роки Першої світової війни // Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події): Збірка матеріалів Міжнародного наукового форуму 26-28 червня 2014 р. – Львів : АСВ, 2014. – С.47-50; Сова А. Військово-політична діяльність Івана Боберського в роки Першої світової війни // Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів: [зб. наук. статей]. – Львів : ПП Сорока Т. Б., 2014. – Вип. 4. – С.90-100; Сова А. Внесок Івана Боберського у становлення організації «Пласт» // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Збірник наукових праць. – Львів, 2014. – Вип. 15. – С.85-95; Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський: формування української тіловиховної традиції в Академічній гімназії у Львові в першій чверті ХХ століття // Новітня доба / [відп. ред. Ігор Соляр]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича. – Львів, 2014. – Вип.2. – С.16-26; Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський: біля джерел української тіловиховної і спортової традиції // Вісник НТШ. Інформаційне видання Світової ради Наукових товариств ім. Шевченка. – Львів, 2016. – Чис.55 (весна-літо). – С.61-64; Сова А. Український спортивний кружок у Львові: сфрагістичний аспект // Знак. Вісник Українського геральдичного товариства. – Львів, 2016. – Вересень. – Чис.70. – С.4-5; Сова А. Іван Боберський – учитель гімназії в Дрогобичі // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали VI-ї краєзнавчої конференції (4.ІІІ.2016). – Львів, 2016. – С.192-197; Сова А. Діяльність Івана Боберського у Представництві ЗУНР у Канаді // Матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми дослідження українського визвольного руху ХХ століття (до 75-річчя Поліської Січі та 95-річчя Другого зимового походу)» / За заг. ред. проф. Г.М.Стародубець. – Житомир: «Полісся», 2016. – С. 36-40 та ін.

² Боберський І. Щоденник, 1918–1919 рр. / Упоряд. Ю.А.Мицик. – Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – С.24, 25.

³ Докладніше див.: Стрільчук В. Стрільцькі світлини як джерело до вивчення історії стрільцького руху (На основі фотоматеріалів, що зберігаються в Бродівському історико-краєзнавчому музеї) // Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців. – Львів:

Галицька видавнича спілка, 2004. – С.116–119; Стрільчук В. Стрілецькі світлини як джерело до вивчення історії стрілецького руху (На основі фотоматеріалів, що зберігаються в Бродівському історико-краєзнавчому музеї) // Краєзнавчий вісник Стрийського краєзнавчого музею «Верховина. – Стрий, 2006. – Випуск 2: Січові Стрільці – невянуха слава галицько-українського відродження. – С.147-151.

⁴ Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках / Авт. тексту Я.Онищук, упоряд. Я.Онищук, О.Панькевич. – Львів, 2003. – [204 с.]; Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2004. – 128 с.

⁵ Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках / Авт. тексту Я.Онищук, упоряд. Я.Онищук, О.Панькевич. – Львів, 2003. – Збірка перша. – [С.4]; Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках / Авт. тексту Я.Онищук, упоряд. Я.Онищук, О.Панькевич. – Львів, 2003. – Збірка четверта. – [С.4, 6].

⁶ Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2004. – С.4, 5, 11, 20, 56, 75, 104, 106.

⁷ Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2004. – С.4.

⁸ Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2004. – [обкладинка], С.56.

⁹ Каглян О., Загреба М., Смеречанський Р. Українські січові стрільці. До сторіччя утворення легіону УСС. – Київ: Логос, 2014. – С.35.

¹⁰ Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках / Авт. тексту Я.Онищук, упоряд. Я.Онищук, О.Панькевич. – Львів, 2003. – Збірка перша. – [С.4].

¹¹ Докладніше про ІКрасвий здвиг див.: Сова А. Історія прапора товариства «Сокіл-Батько» у Львові // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2010. – Т. ССLX: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Кн.2. – С.175–202.

¹² Сова А. Іван Боберський – провідний діяч українського сокільського руху // Записки НТШ (подано до друку).

¹³ Відвідини з Канади // Сокільські Вісти. Орган українського сокільства. – Львів, 1928. – Квітень. – Чис.4. – С.7; Приватний архів Олени Тіменик (м. Львів); Приватний архів Лесі Чабан (м. Львів); Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів); Сова А. Історія прапора товариства «Сокіл-Батько» у Львові // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2010. – Т.ССLX: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Кн.2. – С.175-202.

¹⁴ Гайдучок С. Пів століття сокільських видань. – Львів, 1937. – С.42.

¹⁵ Красвий Січово-сокільський здвиг у Львові // Народне Слово. Ілюстрована, популярно-просвітна, політична й літературна часопись. – Львів, 1911. – 1 цвітня. – Чис.494. – С.1.

¹⁶ Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).